

Analiza zmian struktury i kondycji finansowej przedsiębiorstw w województwie podkarpackim w latach 1999-2005

dr Marek Cierpiat-Wolan¹

Poziom rozwoju przedsiębiorczości w skali mikroekonomicznej, mezoekonomicznej czy makroekonomicznej może być badany przy pomocy różnego rodzaju metod. Istotnym narzędziem służącym do oceny skuteczności strategii rynkowych jest ocena kondycji finansowej przedsiębiorstw za pomocą analizy wskaźnikowej. Należy jednak pamiętać, że wykorzystanie metody wskaźnikowej wymaga systematycznego podejścia i dużej ostrożności ze względu na fakt, że dotyczy ona jednego aspektu funkcjonowania przedsiębiorstwa i jest podatna na zmiany, które nie zawsze odzwierciedlają rzeczywiste procesy gospodarcze (kreatywna księgowość).

1. Struktura przedsiębiorstw w województwie podkarpackim

Zmiany zachodzące w rozwoju przedsiębiorczości można zaobserwować, dokonując analizy dynamiki i struktury podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON. Przy dokonywanych porównaniach pomocnym wskaźnikiem jest także relacja liczby podmiotów do liczby ludności.

W końcu 2005 roku w województwie podkarpackim w rejestrze REGON zarejestrowanych było 139,1 tys. podmiotów gospodarki narodowej². Stanowiły one 3,8% podmiotów zarejestrowanych w kraju. W porównaniu z rokiem 1999 przyrost liczby podmiotów w województwie wyniósł 12,2% i był niższy niż w kraju o 6,8 punktu proc.

Zdecydowaną większość podmiotów gospodarki narodowej skupia sektor prywatny. W 2005 r. było ich ponad 133,0 tys., co stanowiło 95,6% ogółu podmiotów zarejestrowanych w województwie.

W porównaniu z rokiem 1999 liczba podmiotów sektora prywatnego wzrosła o 13,3 tys., tj. o 11,1%. Natomiast sektor publiczny skupiał 6,1 tys. podmiotów, tj. o 1,8 tys. (o 42,0%) więcej niż w 1999 r. Znaczny wzrost liczby podmiotów sektora publicznego w tym okresie, a właściwie podmiotów, które są własnością samorządu terytorialnego – gminnego, powiatowego i wojewódzkiego, wynika przede wszystkim ze zmian organizacyjnych w edukacji, służbie zdrowia i kulturze, związanych z przekazywaniem przez administrację rządową zadań z tego zakresu organom samorządu terytorialnego.

Wśród podmiotów gospodarki narodowej ponad trzy czwarte stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W roku 2005 w rejestrze REGON w woj. podkarpackim zarejestrowane były m.in.:

- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 108,4 tys., tj. 77,9% ogólnej liczby podmiotów (w 1999 r. – 100,4 tys., tj. 81,0%),
- spółki cywilne – 10,3 tys., tj. 7,4% (w 1999 r. – 11,2 tys., tj. 9,0%),
- spółki prawa handlowego – 5,8 tys., tj. 4,2% (w 1999 r. – 3,2 tys., tj. 2,6%),
- stowarzyszenia i organizacje społeczne – 4,1 tys., tj. 2,9% (w 1999 r. – 1,8 tys., tj. 1,5%),
- spółdzielnie – 779, tj. 0,6% (w 1999 r. – 862, tj. 0,7%),
- fundacje – 172, tj. 0,1% (w 1999 r. – 101, tj. 0,1%),
- przedsiębiorstwa państwowe – 10 (w 1999 r. – 91).

W latach 1999-2005 największą dynamiką wzrostu charakteryzowały się stowarzyszenia i organizacje społeczne (wzrost o 127,8%), nieco mniejszą spółki prawa handlowego (o 81,3%) i fundacje (o 70,3%). Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą zwiększyła się w tym okresie o 8,0%. W tym samym czasie zmniejszyła się liczba przedsiębiorstw państwowych (o 89,0%), spółdzielni (o 9,6%) i spółek cywilnych (o 8,0%).

Przytłaczającą większość podmiotów gospodarki narodowej stanowią podmioty małe, o deklarowanej liczbie pracujących do 9 osób. W 2005 r. stanowiły one 94,7% ogółu podmiotów w województwie. Podmiotów o liczbie pracujących od 10 do 49 było 4,4%, od 50 do 249 osób – 0,8%, a powyżej 249 osób – 0,1%. W porównaniu z rokiem 1999 zwiększyła się liczba podmiotów gospodarki narodowej o liczbie pracujących od 10 do 49 osób (o 28,2%), a także tych, w których liczba pracujących nie przekraczała 9 osób (o 12,0%), natomiast zmalała liczba podmiotów, w których pracowało powyżej 249 osób (o 25,9%), jak również od 50 do 249 osób (o 9,4%). A więc nastąpił wzrost udziału małych i średnich przedsiębiorstw w ogólnej liczbie przedsiębiorstw województwa.

Większość podmiotów gospodarki narodowej prowadzi działalność w zakresie usług rynkowych – w 2005 roku 94397, tj. 67,8% ogółu zarejestrowanych w rejestrze REGON. Ponad 50% tej grupy stanowiły podmioty należące do sekcji handel i naprawy, natomiast w zakresie obsługi nieruchomości i firm działalność prowadziło 19,5% podmiotów sfery usług rynkowych, w zakresie transportu, gospodarki magazynowej i łączności – 10,3%, działalności usługowej komunalnej, społecznej i indywidualnej, pozostałej – 10,9%, pośrednictwa finansowego – 4,9%, hoteli i restauracji – 4,2%. Przemysł skupiał 14719 podmiotów, które stanowiły 10,6% ogółu, a budownictwo – 13621 firm, tj. 9,8%. Działalność w zakresie usług nierynkowych prowadziły 12853 podmioty gospodarki narodowej, które stanowiły 9,2%

¹ Urząd Statystyczny w Rzeszowie.

² Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

ogółu podmiotów zarejestrowanych w województwie. Wśród podmiotów usług nierynkowych najwięcej prowadziło działalność w zakresie ochrony zdrowia i opieki społecznej (48,8% podmiotów usług nierynkowych), nieco mniej – edukacji (38,0%), a w zakresie administracji publicznej i obrony narodowej – 13,2%. Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo oraz rybactwo skupiało 3461 podmioty (nie licząc osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie), tj. 2,5% ogółu podmiotów zarejestrowanych na Podkarpaciu.

W porównaniu z rokiem 1999 najbardziej wzrosła liczba podmiotów zaklasyfikowanych do usług nierynkowych (o 38,7%). Spośród tej grupy największą dynamiką wzrostu charakteryzowały się podmioty prowadzące działalność w zakresie administracji publicznej i obrony narodowej (o 71,2%), oraz edukacji (o 59,4%), mniejszą – ochrony zdrowia i opieki społecznej (o 20,3%). W 2005 roku w zakresie usług rynkowych działalność prowadziło o 12,9% więcej podmiotów niż w 1999 r. Wśród podmiotów tej grupy największym wzrostem charakteryzowały się jednostki pośrednictwa finansowego (o 43,8%), obsługi nieruchomości i firm (o 40,1%) oraz działalności usługowej komunalnej, społecznej i indywidualnej, pozostałej (o 40,2%). Przybyło także podmiotów prowadzących hotele i restauracje (o 16,6%), a także działalność w zakresie handlu i napraw (o 1,7%). Nastąpił spadek liczby podmiotów w sekcji transportu, gospodarki magazynowej i łączności (o 1,6%). Liczba podmiotów należących do sekcji: rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo oraz rybactwo a także budownictwo wzrosła w 2005 r. o 5,0% w porównaniu z 1999 rokiem, zaś liczba jednostek przemysłowych w tym okresie pozostała bez zmian.

W końcu roku 2005 na 10 tys. ludności przypadają w woj. podkarpackim 663 podmioty tj. o 30,1% mniej niż w kraju. W latach 1999-2005 wskaźnik ten dla Podkarpacia wzrósł o 14,3%, podczas gdy w kraju przyrost wyniósł 18,9%. Oznacza to, że dynamika wzrostu w województwie była o 4,6 punktu procentowego niższa niż w kraju, w wyniku czego nastąpiło pogłębienie się dysproporcji pomiędzy woj. podkarpackim a Polską. W końcu 2005 r. osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tys. ludności w woj. podkarpackim było 517, tj. o 10,2% więcej niż w 1999 roku, natomiast osób prawnych i jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej – 146, tj. o 32,7% więcej niż 6 lat wcześniej. Pod względem liczby podmiotów gospodarki narodowej w przeliczeniu na 10 tys. ludności woj. podkarpackie w latach 2000-2005 zajmowało ostatnie miejsce w Polsce i oznacza to spadek

o jedną lokatę w stosunku do 1999 roku kiedy to województwo podkarpackie wyprzedzało województwo lubelskie. W roku 2005 najwyższą liczbą podmiotów na 10 tys. ludności charakteryzowały się województwa: zachodniopomorskie (1222 – prawie 2 razy więcej niż na Podkarpaciu) oraz mazowieckie (1169). Obok województwa podkarpackiego podobnie niską liczbą podmiotów na 10 tys. ludności charakteryzowało się województwo lubelskie (681), niskie wskaźniki miały także województwa podlaskie (739) oraz warmińsko-mazurskie (768).

Wśród podmiotów gospodarki narodowej zdecydowaną większość stanowią podmioty należące do sektora prywatnego, małe, o liczbie pracujących do 9 osób, a w szczególności osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W latach 1999-2005 zwiększyła się liczba podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, w tym największy przyrost wystąpił w sferze usług. Jednakże, pod względem relacji liczby podmiotów gospodarki narodowej do liczby ludności, Podkarpace wciąż znacznie odbiega od przeciętnej krajowej.

2. Analiza wybranych wskaźników finansowych przedsiębiorstw³

Przy dokonywaniu analizy przedsiębiorczości zasadnicze znaczenie ma ocena sytuacji finansowej przedsiębiorstw. W latach 1999-2005 przychody z całokształtu działalności uzyskiwane przez przedsiębiorstwa woj. podkarpackiego cechowała tendencja rosnąca. W roku 2005 przychody te (43873,6 mln zł) były o 37% wyższe niż w 1999 r. i na zbliżonym poziomie do 2004 r. Przychody z całokształtu działalności wypracowane zostały w głównej mierze przez jednostki sektora prywatnego, których udział systematycznie rośnie (z 70,7% w roku 1999 do 83,6% w 2005).

W odniesieniu do kraju, udział przychodów uzyskanych przez przedsiębiorstwa z terenu Podkarpacia w omawianym okresie stanowił od 2,8% do 3,0%, podczas gdy udział jednostek objętych badaniem od 4,0 do 4,6 proc.

Jednym z warunków sprawnego funkcjonowania przedsiębiorstwa na rynku jest zachowanie płynności finansowej, czyli zachowanie zdolności firmy do wywiązywania się z krótkoterminowych zobowiązań, tzn. płatnych w ciągu 1 roku. Do głównych czynników, które mają wpływ na regulowanie zobowiązań bieżących, należą stan środków pieniężnych oraz możliwość zamiany innych składników majątku obrotowego na gotówkę w krótkim okresie. Do oceny płynności finansowej przedsiębiorstw wykorzystuje się najczęściej wskaźniki płynności I, II i III stopnia⁴. Podział ten wynika z różnego stop-

³ Dane dotyczą podmiotów gospodarczych prowadzących księgi rachunkowe, w których liczba pracujących przekracza 9 osób; nie obejmują banków, instytucji ubezpieczeniowych, domów i biur maklerskich, towarzystw inwestycyjnych i emerytalnych, narodowych funduszy inwestycyjnych, szkół wyższych, samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej, instytucji kultury posiadających osobowość prawną i gospodarstw indywidualnych w rolnictwie. Dla roku 2005 przyjęto dane wstępne (z formularza F01/I01).

⁴ Wskaźniki płynności: I stopnia to relacja inwestycji krótkoterminowych (obejmujących krótkoterminowe aktywa finansowe, a w szczególności środki pieniężne i krótkoterminowe papiery wartościowe,) do zobowiązań krótkoterminowych bez funduszy specjalnych; II stopnia – relacja inwestycji krótkoterminowych oraz należności i roszczeń krótkoterminowych do zobowiązań krótkoterminowych bez funduszy specjalnych; III stopnia – relacja aktywów obrotowych (zapasów, krótkoterminowych należności i roszczeń, inwestycji krótkoterminowych oraz od 2002 r. krótkoterminowych rozliczeń międzyokresowych czynnych) do zobowiązań krótkoterminowych bez funduszy specjalnych.

nia płynności środków obrotowych. W latach 1999-2005 wskaźnik płynności finansowej I stopnia podkarpackich przedsiębiorstw mieścił się w przedziale od 11,7% do 33,2% (w Polsce od 17,1% do 31,2%). Wskaźnik ten informuje, jaka część zobowiązań krótkoterminowych może być uregulowana natychmiast. W gospodarce rynkowej przyjmuje się, że pożądana wartość tego wskaźnika powinna zawierać się przynajmniej w przedziale 16%-20%. Chociaż wyższy poziom tego wskaźnika oznacza większą wiarygodność firmy, to utrzymywanie zbyt dużego stanu środków pieniężnych, z punktu widzenia skuteczności funkcjonowania przedsiębiorstwa na rynku, nie jest pożądane. Wskaźnik płynności finansowej II stopnia w badanym okresie sukcesywnie wzrastał od 69,0% do 99,2% (w Polsce wzrósł z 74,6% do 96,5%). Wskaźnik ten informuje o stopniu pokrycia zobowiązań krótkoterminowych aktywami o dużym stopniu płynności. Systematycznie wzrastał również w tym okresie wskaźnik płynności finansowej III stopnia ze 111,8% do 148,9% (w kraju wzrósł z 107,3% do 135,6%). Wskaźnik ten pokazuje, w jakim stopniu aktywa obrotowe pokrywają zobowiązania krótkoterminowe.

Do analizy poziomu kosztów w przedsiębiorstwach posłużono się wskaźnikiem, określającym relację kosztów uzyskania przychodów z całokształtu działalności do przychodów z całokształtu działalności. Wskaźnik poziomu kosztów informuje o efektywności gospodarowania w przedsiębiorstwach, a niższa wartość wskaźnika świadczy o korzystniejszej sytuacji przedsiębiorstw. W latach 1999-2005 omawiany wskaźnik obniżył się z 98,3 do 95,6 proc., a najwyższy był w latach 2001-

2002, gdy wynosił 99,1%. Poziom kosztów podkarpackich przedsiębiorstw był zbliżony do przeciętnego poziomu w kraju. Należy jednak podkreślić, że koszty uzyskania przychodów w podmiotach sektora publicznego w latach 1999-2003 przekraczały przychody z całokształtu działalności, stąd wskaźnik poziomu kosztów przekroczył 100% i wyniósł od 101,3% w 1999 r. do 102,7% w 2003 r., zaś w 2005 r. obniżył się do 97,7%. Natomiast w podmiotach sektora prywatnego wskaźnik poziomu kosztów kształtował się korzystniej: od 97,1% w 1999 r., 98,4% w 2001 r. do 95,1% w 2005 r.

Do oceny efektywności gospodarowania przedsiębiorstw posłużono się wskaźnikami rentowności, które informują o szybkości zwrotu zaangażowanego w przedsiębiorstwach kapitału. Wskaźnik rentowności obrotu brutto, określający relację wyniku finansowego brutto do przychodów z całokształtu działalności, w analizowanym okresie ulegał istotnym zmianom. Z poziomu 1,7% w roku 1999 obniżył się do 1,3% w 2000 r., w kolejnych dwóch latach wyniósł tylko 0,9%, natomiast w roku 2003 wzrósł do 2,6%, w 2004 r. do 5,2%, a w 2005 r. spadł do poziomu 4,4 % (wahania wartości wskaźnika występowały także w kraju – w przedziale od 0,5% do 5,6%). Podobnym zmianom ulegał również wskaźnik rentowności obrotu netto, określający relację wyniku finansowego netto do przychodów z całokształtu działalności. W okresie 1999-2000 wyniósł 0,7%, po czym w kolejnych dwóch latach obniżył się do zaledwie 0,3%, by w roku 2003 wzrosnąć do 1,8%, w 2004 r. do 4,3%, a w 2005 r. spadł do poziomu 3,7% (w kraju wahania rentowności obrotu netto były jeszcze większe, od – 0,3% do 4,6%).

Tablica 1. Porównanie wybranych wskaźników finansowych w przedsiębiorstwach woj. podkarpackiego i Polski

Wyszczególnienie a – Polska b – woj. podkarpackie		1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 ^a
		w %						
Wskaźnik płynności finansowej I stopnia	a	18,4	17,1	19,1	19,5	24,2	29,8	31,2
	b	13,0	11,7	15,2	20,0	24,3	29,7	33,2
Wskaźnik płynności finansowej II stopnia	a	74,6	74,0	74,5	75,3	83,7	91,3	96,5
	b	69,0	71,8	76,1	82,0	86,8	92,1	99,2
Wskaźnik płynności finansowej III stopnia	a	107,3	.	111,2	107,4	116,2	129,3	135,6
	b	111,8	112,9	115,7	124,2	128,4	138,8	148,9
Wskaźnik poziomu kosztów z całokształtu działalności	a	98,7	98,3	99,4	99,5	97,0	94,6	95,2
	b	98,3	98,7	99,1	99,1	97,4	94,9	95,6
Wskaźnik rentowności obrotu brutto	a	1,4	1,7	0,6	0,5	2,9	5,6	4,8
	b	1,7	1,3	0,9	0,9	2,6	5,2	4,4
Wskaźnik rentowności obrotu netto	a	0,1	0,5	-0,3	-0,3	1,9	4,6	3,9
	b	0,7	0,7	0,3	0,3	1,8	4,3	3,7

^a Dane wstępne (z formularza F01/I01).

Z przeprowadzonej analizy wynika, że w badanym okresie kondycja finansowa przedsiębiorstw z województwa podkarpackiego była dość zbliżona do przeciętnej sytuacji firm w kraju. Przedsiębiorstwa najgorsze wyniki finansowe osiągały w latach 2001-2002, a najlepsze w 2005 r., z wyjątkiem wskaźników rentowności obrotu brutto i netto które w 2005 roku w porównaniu z rokiem poprzednim nieznacznie się pogorszyły. Wskaźniki płynności finansowej poprawiają się sukcesywnie od roku 1999. W roku 2005 zmniejszył się udział przedsiębiorstw z dodatnim wynikiem finansowym brutto (do 76,0% badanych) i netto (do 74,9% badanych), a zwiększył się udział przedsiębiorstw z ujemnym wynikiem finansowym brutto (do 22,1%) i netto (do 22,8%).

Istotnym elementem świadczącym o konkurencyjności przedsiębiorstw na globalnym rynku jest eksport. Analiza sprzedaży eksportowej produktów, towarów i materiałów podkarpackich przedsiębiorstw w latach 1999-2005 wskazuje na systematyczny wzrost udziału eksportu z 12,7% w 1999 r. do 19,9% w 2005⁵ r. Utrzymująca się tendencja wzrostowa tego wskaźnika jest bardzo korzystnym zjawiskiem. Warto też podkreślić, że w całym badanym okresie udział eksportu ogółem w przychodach ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów był wyższy od średniej w kraju o ok. 3 punkty procentowe. Najwięcej eksportowały podmioty należące do sekcji „Przetwórstwo przemysłowe”, a udział wartości eksportu produktów, towarów i materiałów tych jednostek w ogólnej wartości eksportu województwa stanowił od 82,9% w 1999 r. do 87,2% w 2005 r. Znacznie niższym udziałem w wartości sprzedaży eksportowej charakteryzowały się podmioty z sekcji „Handel i naprawy” (od 8,1% w roku 1999 do 11,3% w 2005 r.). Udział podmiotów eksportujących produkty, towary i materiały należących do pozostałych sekcji jest niewielki.

Podkreślenia wymaga fakt, iż w analizowanym okresie udział eksportu produktów (wyrobów i usług) w ogólnej sprzedaży produktów systematycznie wzrastał: z 19,1% w 1999 r. do 28,6% w 2004 r. W roku 2005 nieznacznie spadł do poziomu 28,2% (co oznacza wzrost o 9,1 punktu procentowego w stosunku do roku 1999).

Znaczący udział w sprzedaży eksportowej miały spółki z udziałem kapitału zagranicznego. W końcu 2004 r. działało 251 spółek z udziałem kapitału zagranicznego, które miały siedzibę na terenie woj. podkarpackiego (w 2000 r. – 244, w 2001 r. – 246, w 2003 r. – 244). Spośród nich 27 rozpoczęło działalność w 2004 r., jako nowe, w tym 10 w handlu i naprawach oraz 10 w przetwórstwie przemysłowym (w 2003 r. działalność rozpoczęło 17 spółek). Dominują spółki małe, o liczbie pracujących do 9 osób, które w końcu 2003 r. stanowiły 57,0% spółek z udziałem kapitału zagranicznego (62,3% w 2002 r.). Niewielki udział stanowiły spółki o liczbie pracujących powyżej 249 osób, ale zwiększył się on z 7,4% w 2000 roku do 11,1% w 2003 roku.

W latach 1999-2004 nastąpił znaczny przyrost (o 145,4%) kapitału zagranicznego zainwestowanego w spółkach z udziałem kapitału zagranicznego, które miały siedzibę na terenie woj. podkarpackiego. Szczególnie duży przyrost miał miejsce w roku 2003 – o 50,0% oraz w 2004 – o 32,2% w porównaniu z rokiem poprzednim. Wartość kapitału zagranicznego na koniec 2004 roku wyniosła 2033,1 mln zł, a udział kapitału zagranicznego w kapitale podstawowym omawianych spółek stanowił 91,5%. Największy udział w kapitale zagranicznym miał kapitał niderlandzki, który w roku 2004 wyniósł 692,5 mln zł (i stanowił 34,1% kapitału zagranicznego zainwestowanego na terenie województwa), mniejszy udział miał kapitał cypryjski – 493,2 mln zł (24,3%), niemiecki – 258,6 mln zł (12,7%), amerykański – 135,6 mln zł (6,7%). Kapitał zainwestowany przez pozostałe kraje (453,2 mln zł) stanowił 22,2%.

Okolo połowy kapitału zagranicznego było zaangażowane w przetwórstwie przemysłowym – 50,4% w 2004 roku (rok wcześniej – 65,0%), znaczna część w transporcie, gospodarce magazynowej i łączności – 44,1% (w 2003 roku 28,2%), niewielka w wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię, gaz, wodę – 3,2% (przed rokiem 4,3%), a w pozostałych rodzajach działalności – 2,3% (przed rokiem 5,4%).

W 2004 roku działalność eksportową prowadziło 136, tj. 54,2% spółek z udziałem kapitału zagranicznego, a wartość zrealizowanego przez nie eksportu wyrobów i usług wyniosła 5360,9 mln zł, w tym wyrobów 5182,3 mln zł. Dla porównania, w roku 2000 działalność eksportową prowadziło 111 spółek (45,8%), które wyeksportowały wyroby i usługi o wartości 1922,0 mln zł, w tym wyroby za 1861,3 mln zł.

Spółki z udziałem kapitału zagranicznego o liczbie pracujących powyżej 9 osób w roku 2003 wyeksportowały swoje wyroby i usługi za 4551,4 mln zł, a w 2002 r. – 3149,1 mln zł. Udział tych spółek w sprzedaży eksportowej wyrobów i usług wszystkich podmiotów sporządzających pełny bilans i rachunek zysków i strat stanowił w 2003 r. 73,6% i był o 8,5 punktu procentowego wyższy niż rok wcześniej. W roku 2004 wartość wyrobów i usług wyeksportowanych przez omówione spółki była o jedną czwartą wyższa niż rok wcześniej i wyniosła 5693,5 mln zł.

⁵ Dla roku 2005 dane wstępne (z formularza F01/I01).

Tablica 2. Udział eksportu w przychodach ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów podmiotów mających siedzibę na terenie woj. podkarpackiego na tle dla kraju

Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	udział eksportu w %						
Polska	9,8	11,8	12,2	13,0	14,6	16,4	17,0
sektor publiczny	10,6	12,0	11,5	11,1	11,8	12,5	11,8
sektor prywatny	9,5	11,8	12,4	13,5	15,3	17,1	18,0
Podkarpackie	12,7	14,6	14,6	16,4	17,8	19,2	19,9
sektor publiczny	12,3	13,8	10,2	6,5	5,9	7,8	8,7
sektor prywatny	12,9	14,9	15,8	19,1	20,7	21,8	22,0

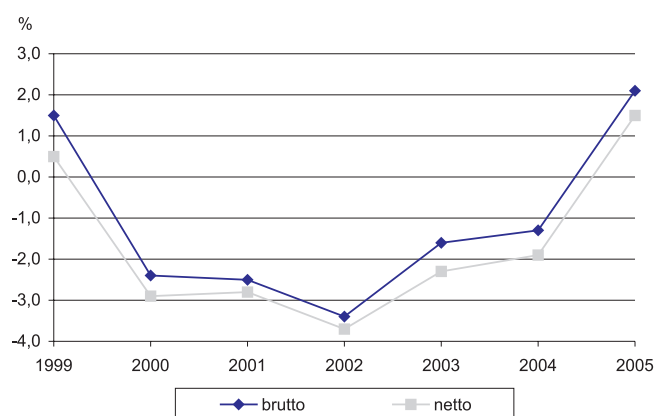
Powyższe wskaźniki kształtujące się stosunkowo korzystnie dla województwa, mogłyby stwarzać nadzieję na poprawę w przyszłości sytuacji społeczno-gospodarczej na Podkarpaciu, pod warunkiem dynamicznego rozwoju przedsiębiorczości. Jednakże, co należy podkreślić, relacja liczby firm do liczby ludności w województwie jest znacznie niższa niż przeciętnie w kraju i w badanym okresie dysproporcja ta – co niepokojące – nie tylko nie zmniejszyła się, lecz uległa pogłębieniu (z 74% przeciętnej krajowej w 1999 r. do 70% w 2005 r.). Wciąż zatem, jak się wydaje, istnieje problem z ożywieniem wzrostu gospodarczego w województwie. Dlatego konieczne jest podejmowanie działań maksymalnie wspierających rozwój przedsiębiorczości, której dynamiczny rozwój jest istotnym czynnikiem mającym wpływ na uzyskanie trwałego wzrostu gospodarczego, poprzez kreowanie nowych miejsc pracy i tym samym zwiększanie dochodów ludności, co w efekcie prowadzi do podniesienia poziomu życia. Do działań wspierających rozwój przedsiębiorczości można zaliczyć poprawę otoczenia prawnego, administracyjnego i finansowego przedsiębiorstw, jak też, co bardzo ważne, kształtowanie szeroko rozumianej postawy przedsiębiorczości.

3. Wyniki finansowe przedsiębiorstw budowlanych i przemysłowych⁶

Sytuacja finansowa przedsiębiorstw budowlanych w latach 2000-2005 sukcesywnie ulegała poprawie. Najlepszy wynik finansowy brutto (saldo) był w latach 1999 i 2005 i wyniósł odpowiednio 31,3 mln zł i 32,5 mln zł, natomiast minus 50,8 mln zł w 2000 r., minus 45,7 mln zł w 2001 r., minus 52,3 mln zł w 2002 r., minus 25,7 mln zł w 2003 r. i minus 17,5 mln zł w 2004 r. Podobna sytuacja jest z wynikiem finansowym netto (saldo) na przestrzeni

omawianych lat. Najlepszy wynik finansowy netto był w latach 1999 i 2005 i wyniósł odpowiednio 9,5 mln zł i 1,1 mln zł, a najniższy w 2000 r. i wyniósł minus 61,9 mln zł, minus 51,7 mln zł w 2001 r., minus 57,3 mln zł w 2002 r., minus 36,3 mln zł w 2003 r. i minus 25,8 mln zł w 2004 r.

Wskaźniki określające kondycję ekonomiczno-finansową przedsiębiorstw budowlanych, to jest wskaźnik rentowności obrotu brutto i wskaźnik rentowności obrotu netto w latach 1999-2005 były zróżnicowane, najgorsze w latach 2000-2002, znacznie lepsze w latach 1999 i 2005.

Rys. 1. Rentowność obrotu brutto i netto w przedsiębiorstwach budowlanych

Największe zadłużenie krótkoterminowe miały przedsiębiorstwa budowlane w 2000 r. i wyniosły 551,7 mln zł, 529,7 mln zł w 2001 r., 507,8 mln zł w 2002 r., a najmniejsze było w 2005 r. i wyniosło 436,5 mln zł i zmniejszyło się o 10,1% w porównaniu z 2004 r.

Zobowiązania długoterminowe na przestrzeni omawianych lat były najwyższe w 1999 roku i wyniosły 133,4

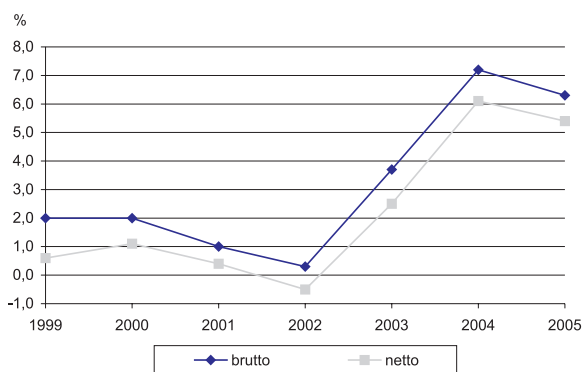
⁶ Duże jednostki z F01/I01 (od 49 osób pracujących).

mln zł, a najniższe w 2004 r. i wyniosły 51,5 mln zł i były o 50,3% niższe niż w 2003 r., a w 2005 r. wyniosły 57,4 mln zł.

W latach 1999-2005 w przedsiębiorstwach przemysłowych o liczbie pracujących do 49 osób obserwuje się tendencję wzrostową uzyskanych przychodów z całokształtu działalności, które w 2005 r. wyniosły 23167,9 mln zł i były wyższe o 40,9% niż w 1999 r. i o 25,5% niż w 2000 r. (tylko w 2002 r. przychody były niższe o 8,4% od uzyskanych w 2001 r.).

Koszty uzyskania przychodów całokształtu działalności przez te podmioty gospodarcze w latach 1999-2005 były niższe, o czym świadczy wskaźnik poziomu kosztów, który ukształtował się na poziomie: 98,0% za 1999 r. i 2000 r., 98,9% za 2001 r., 99,7% za 2002 r., 96,3% za 2003 r., 92,9% za 2004 r. i 93,7% za 2005 r.

Wskaźniki określające kondycję ekonomiczno-finansową przedsiębiorstw przemysłowych, tj. wskaźnik rentowności obrotu brutto i wskaźnik rentowności obrotu netto w latach 1999-2005 były zróżnicowane, najgorsze w latach 2001, 2002, znacznie lepsze w latach 2004 i 2005.

Rys. 2. Rentowność obrotu brutto i netto w przedsiębiorstwach przemysłowych

Aktywa obrotowe w omawianych latach przedsiębiorstw przemysłowych systematycznie rosną. W 1999 r. aktywa trwałe wyniosły 5621,5 mln zł, w 2002 r. 6774,5 mln zł, a w 2005 r. 8547,1 mln zł i były wyższe o 2,4% w porównaniu z 2004 r.

Zobowiązania krótkoterminowe (bez funduszy specjalnych) w latach 1999 r. do 2001 r. rosły systematycznie (odpowiednio 4462,3 mln zł, 4860,2 mln zł i 5198,3 mln zł), natomiast w 2002 r. uległy spadkowi o 6,5% w stosunku do 2001 r. i wyniosły 4859,7 mln zł. W 2003 r. wzrosły o 13,9% w stosunku do 2002 r. i wyniosły 5537,2 mln zł. Na koniec roku 2005 zobowiązania krótkoterminowe wyniosły 5253,2 mln zł i były o 1,3% wyższe niż w 2004 r.

Zobowiązania długoterminowe w przedsiębiorstwach przemysłowych najwyższe były w 2001 r. i 2003 r. (wyniosły odpowiednio 1884,5 mln zł i 1700,3 mln zł), a naj-

niższe zadłużenie długoterminowe tych przedsiębiorstw było w 1999 r. i wyniosło 974,4 mln zł. Zobowiązania długoterminowe na koniec roku 2005 wyniosły 1589,7 mln i były wyższe o 1,8% w porównaniu z rokiem 2004.

Zakończenie

W badaniach dotyczących analizy finansowej przedsiębiorstw występuje wiele niedogodności. Bardzo trudno jest porównywać wskaźniki finansowe przedsiębiorstw o różnych formach własności, działających w ramach różnych struktur rynkowych, przedsiębiorstw o różnej wielkości, czy też o różnym cyklu życia produktu w ramach tej samej branży. Ponadto, w warunkach transformacji systemowej występuje nasilenie się wielu niekorzystnych zjawisk gospodarczych. Odnosi się to w dużej mierze do szarej strefy, którą tworzą nieuczciwie i nielegalnie działające przedsiębiorstwa, które zaniżają dochody, nie płacą podatków, narażając budżet państwa na straty i naruszają warunki konkurencji. Według szacunków GUS ok. 15% PKB powstaje w szarej strefie, natomiast badania Krajowej Izby Gospodarczej wskazują na 25%, zaś przedsiębiorcy są przekonani, że w niektórych dziedzinach gospodarki można mówić nawet o 40%. W literaturze przedmiotu można znaleźć opinie, że w mniejszych przedsiębiorstwach istnieje łatwość ukrycia zysków w innych dochodach oraz że w dużych przedsiębiorstwach menedżerowie opanowali umiejętność przekształcania zysków w koszty. W związku z tym, że możliwe jest znaczne zniekształcanie informacji dotyczącej sytuacji finansowej przedsiębiorstw, istotne wydaje się poszukiwanie sposobu pomiaru ich rzeczywistej kondycji finansowej.

Powszechne narastanie procesów globalizacji sprawia, że eksport staje się istotnym czynnikiem świadczącym o konkurencyjności przedsiębiorstwa na globalnym rynku. Udział eksportu w przychodach ze sprzedaży produktów w przedsiębiorstwach województwa podkarpackiego był trochę wyższy niż w kraju (o ok. 3 punkty proc.). Bardzo korzystnym zjawiskiem jest utrzymująca się tendencja wzrostowa tego wskaźnika od roku 1999.

W perspektywie daje to nadzieję na poprawę sytuacji gospodarczej w województwie podkarpackim, pod warunkiem dynamicznego rozwoju przedsiębiorczości. Należy jednak zauważyć, że relacja liczby firm do liczby ludności w województwie jest o ok. 30% mniejsza w porównaniu z odpowiednim wskaźnikiem dla Polski i, co bardzo niepokojące, od roku 1997 w zasadzie nie ulega poprawie. Zatem, wciąż występuje zbyt mała liczba firm, które mogłyby ożywić wzrost społeczno-gospodarczy w tym regionie.